

Ratko Perić

MONUMENTUM AERE PERENNIUS

U povodu 400. obljetnice hrvatske sikstinske crkve Sv. Jeronima u Rimu (1589—1989)

Od pamtivijeka, a osobito nakon pada Jeruzalema pod Saladinovu vlast (1187), katolički je Rim bio stjecište kršćanskih hodočasnika na grobove apostolskih prvaka. Tijekom stoljeća gotovo svaki kršćanski narod želio je imati u Rimu svoj nacionalni kutić, ustanovu ili zgradu sa svojim obilježjima, kojima se obogaćivao ovaj kozmopolitski Vječni Grad. Tako i hodočasnici iz Hrvatske — koje u davne dane spominjaše i slavni Dante u svojem velebnu djelu¹ — posebno u vrijeme bježanja zbog turskog zuluma, već u 15. stoljeću osnovaše nabožnu ustanovu — *Pia unio* — koja se brinula za svoje zemljake. Stari nam očuvani spisi zabilježiše da je tom našom zajednicom u Rimu godine 1441. ravnao pelješki redovnik pustinjač Jeronim, rodom iz Potomlja. Službeni naslov te hrvatske skupine bijaše »Časna bratovština Slavena u predgrađu Sv. Petra« (Venerabilis Societas Confallonorum Slavorum Burghi S. Petri²) jer se nalazila u ulici Borgo Vecchio, blizu Vatikana, pod slavenskim stijegom. Zajednica je u to vrijeme mogla imati tridesetak članova.

Dar pape Nikole V

Kako je hrvatski živalj pridolazio i rastao, tako se osjećala potreba da se spomenuta udruga uredno brine — prema crkvenom odobrenju i pravilu — za svoje sunarodnjake. Stoga je trebalo podignuti prikladno prihvatilište ili gostinjac u kojemu bi mogli odsjedati gosti hodočasnici. Početkom 1453. godine spomenuti Jeronim Pelješanin, zajedno sa svojom subraćom eremitima, koji uživahu dobar glas u Rimu, zamoli Papu da im daruje »ruševnu i razotkrivenu crkvu Sv. Marine« na lijevoj obali Tibera, blizu veličanstvena mauzoleja cara Augusta, kako bi je mogli popraviti »milostinjom pobožnih vjernika« i staviti pod ime Svetog Jeronima »iz poštovanja prema njegovoj domovini« te uz nju sagraditi kona-

¹ Usp. D. ALIGHIERI, *Božanstvena komedija*, Raj, XXXI, str. 101—108.

² Usp. L. JELIĆ, »Hrvatski zavod u Rimu«, u: *Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1(1902), str. 5, Zagreb; talijansko izdanje: *L' istituto croato a Roma*, Zara 1902, str. 4.

ciste za siromašne hrvatske došljake.³ Upravo te sudbonosne godine, kad je kršćanski Carigrad dopao u turske ruke, papa Nikola V (1447—1455) izdaje apostolski breve *Piis fidelium votis*, upućen kardinalu naslovniku crkve Sv. Lovre u Lucini, kojemu je pripadala i dotična crkva Sv. Marine, da se raspita o istinitosti podataka u Jeronimovoj molbi i neka provede kako pustinjaci »Dalmacije i Slavonije« mole.⁴ Nakon primljena dopuštenja, molitelji su pristupili obnovi male i neugledne crkvice Sv. Marine, koju su stavili pod zaštitu svoga »zemljaka« Sv. Jeronima Dalmatinca. Oko te crkvice tijekom vremena razvit će se više svetojeronimskih ustanova, kao što su Zbor (Congregazione), Gostinjac (Ospizio), Boinica (Ospedale), Kaptol (Capitolo), Zavod (Collegio). Što je bilo više ustanova, to je bilo više životnih planova, ali i problema i sudskih parnica.

³ Vatikanski tajni arhiv (VTA), *Registro delle suppliche*, vol. 465, ff. 268v—269: »Beatissime Pater, cum sit quod in Vrbe multi sint hospitales diversarum nationum et natio Dalmatica et Sclavonie careat hospitali, deuoti oratores eiusdem Sanctitatis Vestrae seruli heremite (!) cuidam de illis partibus cupiant intuitu pietatis et opere misericordiae ducti pro susceptione pauperum et miserabilium personarum partium earundem unum hospitale in ecclesia dirupta et discoperta sancte Marine de campo Marcio alme Urbis sub titulo Sancti Laurentii in Lucina Rev. mi domini Card. lis Bononien., cum eiusdem Rev. mi domini Card. lis consensu et voluntate construere et edificare, ac ex piis fidelium elemosinis ecclesiam praedictam reparare, et in eadem hospitale ceteraque necessaria et conuenientia, cum Dei adiutorio construere, et in eadem ecclesia celebrare ac sub titulo et vocabulo Sancti Jeronimi ob patrie suae reuerentiam dehinc denominare, supplicant S. V. devotus orator eiusdem frater Jeronimus de Petonia pauper heremita et alii dictarum partium heremite, quatenus pro huiusmodi pietatis officiis peragendis ecclesiam praedictam cuius fructus duorum florenorum auri de camera comuni existimatione valorem annuum non excedunt, cum omnibus suis iuribus et pertinentiis quouis modo vacet et deuoluta affecta etc. existat perpetuo concedere et signare misericorditer dignemini de gratia speciali cum non obstantibus et ricorditer dignemini de gratia speciali cum non obstantibus et clausulis opportunis seruato iure dicte ecclesiae«. Tekst je prvi put objavljen u: (P. GASPARRI), »San Girolamo degli Schiavoni«. Studio storico-giuridico, u: *La Civiltà Cattolica* 1235/1901, str. 515—516. Na hrvatskom: *Katolički list* 7(1902), str. 75—76; Urednik KL-a pogrešno pripisuje radnju S. BRANDIJU, koji je inače napisao (također bez potpisa): »La controversia di S. Girolamo degli Schiavoni«, *La Civiltà Cattolica* 1233/1901, str. 257—266.

⁴ VTA, *Regesta Latina*, vol. 636, ff. 124r—v (izvornik se brevea izgubio, ali je prepisan 1467. godine); autograf u Arhivu Papinskoga hrv. zavoda Sv. Jeronima (ASJ): »Nicolaus Episcopus servus etc. Pijs fidelium votis... Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Hieronymi de Potonia et aliorum pauperum Heremitarum Dalmatie et Sclavonie nationum (u zavodskoj kopiji stoji: *Dalmatiae seu Illyricae nationis*) in Alma Urbe degentium petitio continebat, quod licet in dicta Urbe pro suscipiendis diversarum huiusmodi quoddam Hospitale sub vocabulo Sancti Hieronymi in ecclesia diruta et discoperta sanctae Marine de Campo martio dicte Urbis an collationem dilecti filij nostri... pertinens, ex pijs fidelium elemosinis, prefati Cardinalis ad id accedente consensu, construere e edificare, eamdemque ecclesiam reparare, et in ea cetera ad hospitalitatem necessaria convenienter diponere et ordinare affectant«. Usp. cio tekst u F.S.I. (vančić), »La Questione di San Girolomo dei (!) Schiavoni«, *Documenti*, Roma 1901, str. 9—13; L. JELIĆ, *L'istituto croato a Roma*, Zara 1902, na kraju donosi u fototisku tri verzije brevea.

Kardinalski naslov crkve

Pio V sv. uspomene uzdigao je 8. veljače 1566. svetojeronimsku crkvu na kardinalski naslov. Pritom Papa sigurno nije gledao na činjenicu što je crkva Sv. Jeronima malena, malo veća kapelica⁵, nego je time zacijelo želio počastiti ne samo rimsku zajednicu iz »Dalmacije i Slavonije« i njezine hodočasnike nego i sve katolike Crkve u hrvatskom narodu. Kongregacija Svetog Jeronima na svojoj je sjednici 3. ožujka 1566. odlučila poslati izaslanstvo novom kardinalu titularu Prosperu Publicoli a Santa Croce, Rimljaninu, da ga »prizna samo naslovnikom«⁶ i da ga iz uljudnosti posjeti.

Kardinal Felice Peretti — naslovník

Drugi titular crkve Sv. Jeronima bijaše Felice Peretti, konventualac iz Montalta (rodio se u mjestu Grottammare 1521) u talijanskoj pokrajini Markama. Već je obilno dokazano njegovo daljnje podrijetlo iz hrvatskog naroda; njegovi predci u 4. i 5. koljenu doselili su se iz Dalmacije u Italiju.⁷ Čak se to spominje i u papinskim dokumentima.⁸ I on je sam na višestruk način pokazao svoju ljubav prema rimskoj zajednici »Ilira«, kako su se tada u kulturnim krugovima nazivali pripadnici hrvatske nacionalnosti, obdarujući kao kardinal naslovník svoju crkvu, npr. skupoćenim misnim ruhom 1578. godine⁹, na što je hrvatska zajednica zahvalno uzvratila svečanim objedom u čast kardinala Perettia i članova njegove šire obitelji.¹⁰

⁵ Glasoviti vodič koji je izdao Fra SANTI DE SANT' AGOSTINO, *Le Cose Maravigliose dell' Alma Città di Roma*, Venezia 1588. (pretisak: Roma 1973), dakle u godini kad je počela gradnja nove svetojeronimske crkve, na str. 29. nema nikakva crteža naše stare crkve, a većine drugih crkava ima, sadrži tekst sa četiri reika: »San Girolamo delli Schiauoni pur à Ripetta, Chiesa di molta deuotione, et vi è hospitale per la natione Schiauona, doue se li da albergo, et da viuere, et vi sono molte reliquie, et è titolo di Cardinale.«

⁶ ASJ, *Decreti*, 2, f. 181v: »... in congregatione havemo deliberato di ricognoscerlo per titulario tantum«, ističući očito ono »tantum«, jer je Kongregacija od samoga početka imala svojega kardinala pokrovitelja.

⁷ O hrvatskom porijeklu pape Siksta V vidi ove istraživačke radove: P. BUTORAC, »Porijeklo Siksta V«, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Split 1932, sv. I, str. 307—329; S. K. SAKAČ, »Papa Siksto V — talijanski Hrvat«, *Život* 3—4 (1943, str. 199—227. Zagreb, J. BURIĆ, »Hrvatsko podrijetlo pape Siksta V«, *Hrvatska Revija* 1(1960), str. 56—60, Buenos Aires; R. P., »Siksto V. i Hrvati«, *Crkva u svijetu* 3 (1965), str. 283—301, Split, i jedna od najopsežnijih studija o tome M. ŽUGAJ, *Sisto V tra Oriente ed Occidente*, Roma 1987.

⁸ Papa LEON XIII u apostolskom pismu *Slavorum Gentem*, kojim osniva »Svetojeronimski zavod za hrvatski narod« godine 1901, u *Acta Sanctae Sedis*, 1901—1902, vol. XXXIV, str. 196—197, vell: »Quum vero ad supremum Apostolatus officium Sixtus V evectus esset, is, ob suam in Sanctum Hieronymum pietatem atque in Chroaticam nationem, ex qua ducebat originem, benevolentiam...«

⁹ Usp. ASJ, *Decreti*, 4, f. 1r.

¹⁰ Usp. ASJ, *nav. dj.*, f. 2, 9. studenoga 1578.

Postavši Papa, Felice Peretti nije napustio svoju bivšu naslovnu crkvu i »ilirsku« zajednicu. Dapače, kao da je tek tada osjetio kako treba da nešto vrijedno i trajno poduzme u korist te malobrojne, ali uvijek na-
zočne i radišne zajednice Hrvata u Rimu. Kao prvu gestu novi je Papa, treći dan nakon svojega ustoličenja, imenovao kardinalom svog mladog pranećaka Aleksandra Damascenija Perettia, unuka svoje sestre Kamil-
le, dodijelivši mu naslov Svetog Jeronima. Očito ga je nešto naravno ve-
zalo uz tu zajednicu, ne samo neki opći osjećaj kršćanske ljubavi prema
siromašnima nego mnogo više neko krvno nostalglično sjećanje na do-
movinu svojih predaka. Siksto V vladao je samo pet godina (1585—1590).
Ali u tih pet godina toliko je toga poduzeo in Urbe et Orbe, u Rimu i u
Crkvi katoličkoj, da mu glasoviti njemački povjesničar papinstva L. v.
Pastor razmjerno godinama njegove uprave posvećuje više prostora ne-
go ostalim rimskim prvosvećenicima od polovice 15. stoljeća, tj. od zapa-
dnog raskola nadalje.¹¹ Među mnoštvom poduzetih djela u Rimu za nas je
Hrvate najznačajniji njegov dar i rad za crkvu Sv. Jeronima i osnutak
nacionalnog Kaptola uz novosagrađenu crkvu. U svojoj apostolskoj buli
Sapientiam Sanctorum obrazložio je svoj naum o podizanju svetojero-
nimske crkve: »A zatim smo pogled svratili na spomenutu crkvu sv. Je-
ronima, Našu nekoć naslovnu. Vidjevši je tijesnu, tamnu i vremenom
gotovo dotrajalu, te da uopće ne odgovara dostojanstvu tako izvrsna
Sveca, savnili smo je sa zemljom. Na istom smo mjestu, proširivši zgra-
du na sve strane, iz temelja podigli sjajniju crkvu, kao što traži Naša po-
božnost prema slavnom Naučitelju. Nju smo sagradili uz ne mali trošak,
darovan iz ljubavi i dobročinstva, ukrasili je i obilno crkvenim ruhom
opremili, da se glasovitom Ispovjedaocu — ako ne prema njegovim za-
slugama, a ono prema Našoj mogućnosti — dužna čast iskazuje i da se
Kristovi vjernici potiču kako bi ga sve većim i češćim slavljenjem štovali
i nasljedovali. I neka ona budućim naraštajima ostane kao trajan i zna-
kovit spomenik Naše vrhunske pobožnosti prema Sv. Jeronimu.«¹² Ono
što nas se najviše doima u svemu tom pothvatu jest Sikstova osobna za-
uzetost: 21. svibnja 1588. Papa vlastoručno potpisuje prvi predujam od

¹¹ Usp. L. v. PASTOR, *Geschichte der Paepste im Zeitalter der katholischen Reformation und Restauration*, Freiburg, Verlag Herder Rom, 1958, Band. X.

¹² SIXTUS V, *Sapientiam Sanctorum*, Archiv. Sec. Brev., vol. 172, ff. 46r—47v; I. ČRNČIĆ, »Prilozi k razpravi: Imena Slovjenin i Ilir u našem gostinjcu u Rimu poslije 1453 godine«, *Starine*, 18 (1886), br. LIX, str. 75—76, Zagreb: »De-
inde vero ad praedictam Ecclesiam S. Hieronymi nostri olim tit. nos conuertimus, quam cum plane angustam, obscuram, vetustate paene col lapsam, ac Sancti tam eximii dignitati minime respondentem videremus, ea solo aequata, in eodem loco, dilatato tamen unde quaque aedificio, illustriorem Ecclesiam, et ut nostra in prae cellentem Doctorem deuotio postulat, amplio-
rem a fundamentis non mediocri impensa pie et liberaliter erogata ereximus, orna-
uimus, et Sacra supellectili abunde instruximus, ut praeclaro Confessori, si non pro ipsius meritis, at pro nostra tenuitate honor debitus tribuatur, et Christi fideles ad eius venerationem et imitationem maiori celebritate ac frequen-
tia inflammentur, et nostrae erga eum summae deuotionis, hoc quasi perpetuum et insigne monumentum apud posteros extet.«

1 000 škuda arhitektu Martinu Longhiju »Starome«¹³; u ožujku 1590. također osobno potpisuje da se isplate svi troškovi gradnje crkve u iznosu od 20 500 škuda¹⁴; desetak dana prije svoje smrti (27. VIII. 1590) naređuje da se podmire troškovi slike u prezbiteriju crkve slikaru Giovanniju Guerriu u iznosu od 600 škuda¹⁵; Siksto V čak četiriput posjećuje gradilište crkve u razmaku od nepune godine dana: 12. listopada 1588¹⁶; 26. travnja 1589¹⁷; 2. lipnja iste godine, kad prisustvuje Misi koja se prvi put služi u novoj crkvi¹⁸; i za blagdan Sv. Jeronima 30. rujna iste godine, kad ga je dopratilo 25 kardinala, a na misi ih je ostalo 13!¹⁹

Čini se da je Papi bilo još više stalo do toga da se uz novopodignutu crkvu osnuje nacionalni Kaptol od jednog arhiprezbitera, šest kanonika i četiri nadarbenika, koji su morali biti iz »Ilirske Provincije« ili, ako su rođeni negdje drugdje (npr. u Italiji), morali su znati govoriti ilirskim (hrvatskim) jezikom.²⁰ (Ta se klauzula odbdržavala »ad litteram« sve do ukinuća Kaptola 1901. godine, a onda je na svoj način prenesena i na Zavid.)

Zahvala ondašnjih Hrvata

Na toliki dar rimski Hrvati tadašnjega vremena nisu mogli ostati šutljivi. Ostavili su nam i pisani dokument svoje zahvalnosti. U Vatikanској se biblioteci čuva ta isprava, poznata pod imenom *Liber bonorum*, koju je u ime hrvatske zajednice, tj. Ilirske kongregacije i novoosnovanog nacionalnog Kaptola podnio Papi, vjerojatno u privatnoj audijenciji, Aleksandar Komulović, predsjednik Kongregacije i prvi prepošt Kaptola. Rukopis sadrži četiri prekrasne minijature, dvije latinske pjesme i dvadesetak stranica na kojima je popisana sva imovina Gostinjske crkve Svetog Jeronima, posebno darovi koje je kardinal Peretti, odnosno Siksto V, poklonio. Svezak ima šezdesetak stranica, ali ih je samo prvih dvadeset ispunjeno. (Možda su se članovi delegacije našalili pred Papom: »Hajdemo, Santità, ispuniti ovaj svezak do kraja zajedno!«, dok su donijeli toliko neispisanih stranica.) Donosimo ovdje pjesmu zahvalnicu koju su naši zemljaci posvetili svojem velikom zemljaku:

Sikstu Petom, predobrom zemljaku

Sikste Oče, nikad te bo Ilirija nije

Gospodarem zvala, već radije iz ljubavi ocem

Jer nekoć ti milija od svih zemalja

¹³ Usp. Archivio della Società Romana di Storia patria 1879, 231; BERTOLLOTTI, *Artisti Lombardi a Roma nei secoli XV, XVI e XVII*, Milano 1881, vol. I, str. 68; G. KOKŠA, *San Girolamo degli Schiavoni*, Roma 1971, str. 17.

¹⁴ Usp. VTA, AA. ARM. B 8, *Conto della nuoua chiesa di San Girolamo (!) degli Ilirici*, fol. 62.

¹⁵ Usp. Archivio di Stato, Roma, Libri della Depositaria Generale, Camerale I, Giustificazioni di tesoreria, busta 17, fasc. 2, f. 9; G. BIASIOTTI, J. BUTKOVIĆ, *San Girolamo degli Sciavoni*, Roma 1925, str. 8–9; G. KOKŠA, *nav. dj.*, str. 28–29.

¹⁶ Usp. Vat. Ap. Biblioteka (VAB), *Urb. Lat.*, 1056, f. 517v.

¹⁷ Usp. *Urb. Lat.*, 1057, f. 250.

¹⁸ Usp. *Vat. Lat.*, 12426, f. 271.

¹⁹ Usp. *Urb. Lat.*, 1057, f. 625.

²⁰ Usp. *Sapientiam Sanctorum*, f. 53r; I. ČRNČIĆ, *nav. dj.* str. 79.

I sada je češće darima obasuta novim.
 Podiže nam hram iz čvrstoga mramora
 I za dovršena sam se darežljivije brineš.
 Koja li je cijena? Koja li hvala za toliko djelo?
 Ti dostojno naplati za zasluge svoje.
 Uvijek ćeš nam biti u zahvalnu srcu
 Dok Tiberom budu tekle vode k moru.²¹

Kao mudri upravitelj na stolici Sv. Petra i na kormilu Papinske Države Siksto nije izriječkom isticao svoje daljnje podrijetlo s naših strana. Dobro se mogao sjećati da ga je polovicom 50-ih godina 16. stoljeća, kad mu je bilo trideset godina, zlogovorni talijanski satiričar Pietro Aremino nazvao »Barabom«²², tj. ne-Talijanom; zato nije naglašavao svoju slavensku lozu riječima, nego više djelima.

Vrijeme poslije Siksta V

Za Sikstova života crkva nije bila dovršena iznutra. Samo je oslikan prezbiterij, a svodovi, glavna lađa i pokrajnjih šest kapelica ostalo je nedovršeno. Pružila se prilika hrvatskim svećenicima, osobito kanonicima, da dovrše Sikstovo djelo. Tako je Ilirska kongregacija 1631—1633, vlasnica crkve, pod predsjedništvom bosanskog biskupa Tomka Mrnavića, naručila od rimskog slikara Giueppea Puglie tri slike: Gospu Ucviljenu, Gospu s Djetetom, i Sv. Anu i Sv. Jeronima, koje se nalaze u pokrajnjim kapelicama. Godine 1650. ista je Kongregacija naručila sliku svete braće Cirila i Metoda da slikara B. Vangelinia, koju je dijelom platila ona, a dijelom prepošt Kaptola Lastovljanin Antun Bogdanović (Deodat). Godine 1718. bezimni dobrotvor naručio je kod slikara M. Cerruttija sliku Navještenja sa Sv. Antunom Padovanskim, Sv. Filipom Nerijem i Sv. Ivanom di Paola. F. Bracci izradio je 1745. sliku Madone sa zvijezdom, popularno zvanu Salus Populi Romani.

Godine 1811. potres je ošteti crkvu, osobito svodove, a restauraciji se pristupilo tek 1846. godine. Četiri svetojeronimska kanonika: Ante Kalebota Trogiranin, Šime Perković Šibenčanin, Ivan Despot Makaranin i Marko Bunčić Crešanin dali su ukrasiti zidove četiriju kapelica. Tri veli-

²¹ VAB, *Vat. Lat.*, 5440, f. 1a:

AD — SIXTUM — V — OPTIMUM — PARENTEM
 SIXTE pater, neque enim dominum te dixerit unquam
 Illyris, at potius de pietate patrem,
 Nam dilecta tibi terris magis omnibus olim
 Nunc quoquo muneribus saepius aucta novis.
 Erecti nobis solido de marmore templum,
 Perfectumque etiam largior ipse subis.
 Iam quod erit pretium? quae tanti gratia facti?
 Tu tibi pro meritis digna repende tuis.
 Nos memores grato recalemus pectore semper,
 Vectabit pelago dum Tyberinus aquas.

M. ŽUGAJ, *nav. dj.*, str. 82—83., prevodi riječ »parentem« kao zemljak ili rodak.

²² Usp. »Dei Vescovi di Cattaro. Stemma Sixti V«, u: *Il Rammentatore dalmatino... per l'anno 1862*, Zara 1862, str. 30.

čanstvene slike, na račun Kongregacije, izradio je rimski slikar P. Gagliardi (1848—1852): Poklon kraljeva u desnom, Razapinjanje u lijevom dije- lu poprečne lađe i Uzvišenje Sv. Križa na svodu.²³ Papa Pio IX posjetio je crkvu 11. ožujka 1853, ali bez liturgijskih obreda. Za rektora J. Magjerca, koji je objavio na talijanskome i hrvatskom povijest Zavoda i crkve Sv. Jeronima²⁴, godine 1955. u prvoj kapelici lijevo od ulaza izrađena je niša s likom i natpisom: Majka Božja Bistrička, Hrvatska — Croatia, i u sakristiji dvije vrijedne slike hrvatskog slikara J. Kljakovića: Isusovo us- krsnuće i Lazarovo uskrišenje. Za rektorovanja Đ. Kokše restaurirane su freske u prezbiteriju, I. Dulčić je izradio sliku Krist i hrvatski blaženi- ci, podignut je novi oltar i izdana je dosada najvrednija knjiga o crkvi.²⁵ Od 9. listopada 1981. na crkvenom području, a od 28. ožujka 1984. i na ci- vilnom, crkva nosi službeni naslov Hrvatska crkva Sv. Jeronima (Chiesa di San Girolamo dei Croati), uvrštena kao takva 26. studenog 1987. u Re- gistar pravnih osoba pri Rimskome sudu. Nadbiskup zagrebački kardinal Franjo Kuharić preuzeo je 19. veljače 1983. naslov crkve Sv. Jeroni- ma. Posljednjih godina talijansko Ministarstvo za kulturne spomenike, uviđajući veliku arhitektonsku i umjetničku vrijednost crkve, obnavlja joj pročelje i krovšte, a obećalo je da će se prihvatiti i deumidifikacije zi- dova i restauracije fresaka iz Sikstova vremena.

Hrvatski mauzoleji

Svetojeronimska crkva, i ona prijašnja (1453—1589) i ova sadašnja (od 1589. do danas), jest također mali hrvatski mauzolej, gdje se nalaze kosti, nadgrobnni spomenici ili natpisi zaslužnih muževa za hrvatsku kulturu. Da istaknemo samo one poznatije: dvorkinja bosanske kraljice Katarine Paula Mirković (1479), pjesnik Juraj Baraković Zadranin (1628), historiograf Ivan Lucić Trogirani (1679), učenjak i prefekt Vatikanske biblioteke Stjepan Gradić Dubrovčanin (1683), teolog Ivan Paštrić Polji- čanin (1718), kanonik Juraj Jurjević Splitsanin (1741) i drugi.²⁶

Zaključak

Četiristota obljetnica gradnje hrvatske crkve pruža nam priliku da vrednujemo taj značajni papinski poklon hrvatskom narodu i da sa zahvalnošću razmišljamo nad Sikstovim dobročinstvom. Veliko- dušnim i dalekosežnim. Religioznim i nacionalnim. Da nam je išta drugo darovao, teško bi se dosada u našim rukama zadržalo: ni nje- gove vile, ni vinogradi, ni misna ruha, ni zlatnici, ni kuće. Sve bi nam

²³ Usp. F. M. GERARDI, *Della Congregazione di S. Girolamo degli illirici e de' nuovi affreschi de essa fatti eseguire nella sua chiesa di San Girolamo*, Roma 1853; C. S. SERVANZI, *Pitture a fresco del cavalier Pietro Gagliardi romano nella chiesa di San Girolamo degli Schiavoni*, Roma 1867.

²⁴ J. MAGJEREC, »Crkva Svetog Jeronima« u: *Hrvatski Zavod Svetog Jero- nima u Rimu, Rim 1953, str. 102—117; Istituto di S. Girolamo degli Illirici (1453—1953)*, Roma 1953 (o crkvi str. 104—123).

²⁵ G. KOKŠA, *S. Girolamo degli Schiavoni* (Chiesa nazionale croata), Ho- ma 1971.

²⁶ Usp. J. BURIĆ, *Iz prošlosti hrvatske kolonije u Rimu, Rim 1966, str. 65—68.*

to netragom nestajalo, kao što su nam nestalaje kuće Kongregacije i Kaptola. Darovao nam je, eto, Kaptol, pa je i on ukinut. Ali crkva, koja je bila i jest do danas sastajalište vjernoga puka s Bogom i višestoljetni spomenik Sikstove pobožnosti prema njegovu zemljaku Sv. Jeronimu, ostala je u našem posjedu unatoč najrazličitijim dogodovština, pljenidbama, ratovima, potresima. Ona i hrvatske ustanove oko nje okupljala je stoljećima Hrvate iz svih naših krajeva, tako da se svi u njoj osjećaju kao u vlastitoj kući, a da je nitko ne može ni prodati ni posvojiti. Ako je Katolička crkva u hrvatskom narodu odigrala značajnu ulogu u oblikovanju i očuvanju identiteta toga naroda, što je opće poznata stvar, onda je i crkva Sv. Jeronima imala svoj udio u tom nacionalnom pogledu. Jednako je primala u svoje okrilje i Dalmatinca i Srijemca i Međimurca i Bosanca i Hercegovca i Slavonca i Istranina i Kotoranina, stavljajući ih pod zajednički nazivnik »Ilirci« ili »Schlavoni«, koji su istovjetni s pojmom Hrvata u povijesnom, jezičnom i etnografskom pogledu. Gledan s toga stajališta, Siksto je tim svojim značajnim darom ušao u red naših najvećih dobročinitelja u povijesti.

Hrvatski biskupi objavili su pred Božić 1988. *Poslanicu* za Iseljenički dan, uzimajući za temu godine svetojeronimsku crkvu. U jednom odlomku *Poslanice* ulogu te crkve u odnosu na naš narod biskupi mjerodavno sažimlju ovim riječima: »Tijekom novije povijesti hrvatskog iseljeničtva izrasle su mnoge hrvatske crkve i druge crkvene ustanove i s njima povezana umjetnička djela u raznim zemljama na svim kontinentima. Sveta misa na hrvatskom jeziku slavi se u stotinama gradova kugle zemaljske i noga hrvatskog misionara došla je do najudaljenijih naseobina naših iseljenika. No među svim tim djelatnostima i spomenicima naše nazočnosti izvan domovine prvo mjesto pripada hrvatskoj crkvi sv. Jeronima u Rimu, što ju je Papa hrvatskog podrijetla darovao hrvatskom narodu u samom srcu katoličkog svijeta. Tijekom minulih četiri stoljeća crkva sv. Jeronima nije bila naš šutljivi spomenik, nego živi glas molitve i pjesme i na starohrvatskom liturgijskom i na suvremenom hrvatskom jeziku. Bila je i ostala istaknuti znak naše narodne samobitnosti, osobito u doba kad je naše narodno biće bilo rastrgano između mletačke, osmanlijske i habsburške vlasti. U to hrvatsko gnijezdo u Rimu imali su ravnopravan pristup pripadnici našega naroda iz svih hrvatskih krajeva. Tijekom povijesti ta naša rimska crkva bila je više puta ugrožena, ali je svemu odoljela, uvijek se obnavljala. Naši iseljenici i hodočasnici — a također izbjeglice — pod njezinim su svodovima uvijek nalazili i nalaze domaću riječ, vjersku okrepnu i poticaj narodnom i crkvenom ponosu.«²⁷

²⁷ HRVATSKI BISKUPI, *Biskupska poruka za Iseljenički dan*, izd. Vijeće BK za hrvatsku migraciju, Zagreb 1988, str. 3.

Summary

This article is devoted to the Church of St. Jerome in Rome on the occasion of its four hundredth anniversary. Particular attention is centered on the role of Pope Sixtus V, whose ancestors came from the region of Croatia. This church has great significance to Croatians, who have always made pilgrimages to Rome in great numbers. In last year's *Messages for Immigrants' Day*, the Croatian Bishops stated, that the Church of St. Jerome »occupies the first place outside the homeland« and that it is a »prominent sign of our national identity«.